

Urszula Cisoń-Apanasewicz, Genowefa Gaweł, Dorota Ogonowska, Halina Potok

Instytut Zdrowia Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu

Opinie pielęgniarek na temat kształcenia podyplomowego

Nurses' opinion on postgraduate education

STRESZCZENIE

Wstęp. Zgodnie z Ustawą o zawodzie pielęgniarki i położnej kształcenie podyplomowe jest obowiązkiem każdej aktywnej zawodowo pielęgniarki.

Cel pracy. Celem pracy było ukazanie motywów, którymi kierują się pielęgniarki, podejmując różne formy kształcenia podyplomowego, oraz wskazanie, które z tych form cieszą się największą popularnością, a także ukazanie przeszkód stojących na drodze do doskonalenia zawodowego.

Materiał i metody. Badaniami objęto grupę 95 pielęgniarek uczestniczących w różnych formach doskonalenia zawodowego. Do przeprowadzenia badania wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, a techniką badawczą był autorski kwestionariusz ankiety.

Wyniki i wnioski. Poprzez analizę przeprowadzonych badań wykazano, że pielęgniarki uważają za konieczne uczestnictwo w kształceniu i doskonaleniu podyplomowym. Najczęściej podawanymi motywami podjęcia takiego kształcenia są: możliwość wzbogacenia swojej wiedzy i umiejętności zawodowych oraz podniesienie własnego prestiżu zawodowego. Natomiast jako przeszkody podawano: brak motywacji oraz względy finansowe.

Problemy Pielęgniarstwa 2009; 17 (1): 32–37

Słowa kluczowe: kształcenie podyplomowe, pielęgniarki, motywacja, utrudnienia

ABSTRACT

Introduction. Postgraduate education, according to the Act for nurse and midwife professions, is the duty of any professionally active nurse.

Aim. The aim of the study was to discover motives for which nurses decide to enrol in a variety of postgraduate study programmes and to indicate which of these motives are the most prominent, as well as to observe obstacles encountered during the course of professional advancement.

Material and methods. There were 95 nurses involved in professional advancement courses of various forms participated in the study. The study was conducted by the means of a diagnostic opinion poll and a copyright questionnaire.

Results and conclusions. The analysis of the results of the study revealed that nurses consider postgraduate education and professional advancement necessary. The motives which were given most frequently were the possibility to advance one's knowledge, as well as professional skills and professional prestige. The obstacles observed were: lack of motivation and financial difficulties.

Nursing Topics 2008; 17 (1): 32–37

Key words: postgraduate education, nurses, motivation, obstacles

Wstęp

Ciągły i intensywny rozwój wielu dyscyplin naukowych, w tym także medycyny i pielęgniarstwa, oraz przystąpienie Polski do Unii Europejskiej stawiają przed pielęgniarkami nowe wyzwania. Współczesna polska pielęgniarka zmuszona jest odpowiadać na zmieniają-

ce się oczekiwania i potrzeby pacjentów i społeczeństwa, powinna też reagować na wprowadzane zmiany w systemie ochrony zdrowia, rozwój wiedzy i nauk medycznych oraz nowe technologie [1]. Realia pracy ulegają nieustannym zmianom, co jest wynikiem rozwoju wiedzy medycznej (...), ale również wynikiem stopnio-

wej zmiany oczekiwań i struktury demograficznej pacjentów [2].

Od pielęgniarki oczekuje się:

- profesjonalnego przygotowania do realizacji wieloprofilowej opieki pielęgniarskiej,
- uprawnień i kompetencji dotyczących:
 - a) podejmowania decyzji związanych z pielęgowaniem,
 - b) określania standardów świadczonych usług pielęgniarskich,
 - c) organizacji podsystemu opieki pielęgniarskiej,
 - d) programowania kształcenia na wszystkich poziomach własnego rozwoju zawodowego,
 - e) współdziałania w organizowaniu ochrony zdrowia społeczeństwa [3].

Zreformowany system edukacyjny w Polsce, a wraz z nim system kształcenia medycznego oraz zmiany w ochronie zdrowia stwarzają nowe możliwości rozwoju praktyki zawodowej pielęgniarek. Dają szansę usamodzielnienia się oraz podniesienia prestiżu tej grupy zawodowej. Wiąże się to również ze zmianą roli i pozycji pielęgniarki w zespole interdyscyplinarnym; z roli wychowawczo-instrumentalnej na ekspresyjną, wymagającą odpowiedzialności i kreatywności, z pozycji zleceniobiorcy na pozycję równoważnego świadczeniodawcy i partnera w zespole [4].

Warunkiem efektywnej realizacji wprowadzonych obecnie w Polsce reform w różnych dziedzinach naszego życia społeczno-gospodarczego jest poziom kwalifikacji osób czynnych zawodowo w urzeczywistnianiu tych przemian. Poziom posiadanych przez pielęgniarki kwalifikacji jest wynikiem dwóch podsystemów edukacji. Pierwszy podsystem obejmuje podstawowe szkolnictwo medyczne, zaś drugi dotyczy doskonalenia podyplomowego, który jest efektywną, a równocześnie najtańszą techniką uzyskiwania określonych kwalifikacji [5].

System kształcenia podyplomowego realizuje potrzeby edukacyjne pielęgniarek:

1. Wzbogacanie i unowocześnianie wiedzy, stosownie do wymogów pełnionej aktualnie funkcji zawodowej — najczęstszy powód podejmowania kształcenia podyplomowego;
2. Dostarczenie nowej wiedzy w związku ze zmianą stanowiska, na przykład przejście do pracy w administracji służby zdrowia;
3. Odnowienie wiedzy i umiejętności w przypadku powrotu do pełnionych poprzednio funkcji po dłuższym okresie nieobecności zawodowej;
4. Sprawdzenie możliwości uczenia się w związku z zamiarem podjęcia studiów wyższych [5].

Kształcenie podyplomowe pielęgniarek służy nie tylko uzupełnieniu wykształcenia zgodnego z wymogami Unii Europejskiej, ale przede wszystkim jest niezbędnym elementem pozwalającym na realizowanie wpisanego w zasady zawodów medycznych, ustawicz-

nego doskonalenia się. Ustawa o zawodzie pielęgniarki i położnej z dnia 22 maja 2003 roku o zmianie ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej artykuł 10b pkt. 1 (Dz.U., nr 109, poz. 1029) brzmi: „Pielęgniarka i położna ma obowiązek stałego aktualizowania swojej wiedzy i umiejętności zawodowych oraz prawo do doskonalenia zawodowego w różnych rodzajach kształcenia podyplomowego” [6].

Cel pracy

Celem opracowania jest przedstawienie motywów kierujących pielęgniarkami aktywnymi zawodowo do podjęcia różnych form kształcenia podyplomowego oraz ukazanie przeszkód utrudniających lub uniemożliwiających uczestnictwo w doskonaleniu zawodowym, a także wskazanie tych form kształcenia, które według ankietowanych cieszą się największą popularnością w tej grupie zawodowej.

Materiał i metody

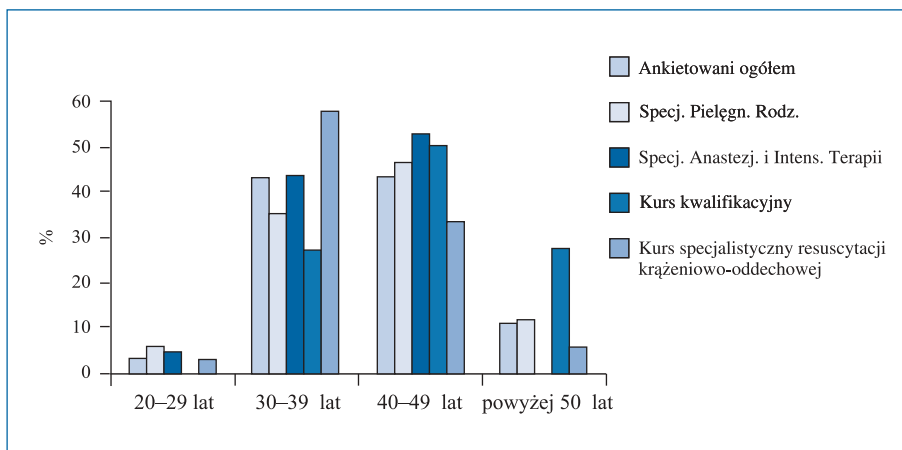
Do zbierania opinii uczestników różnych form kształcenia podyplomowego (kursy specjalistyczne, kwalifikacyjne, szkolenia specjalizacyjne) wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, a narzędziem badawczym był autorski kwestionariusz ankiety. W ankiecie uwzględniono dwie grupy pytań. Pierwsza pozwoliła scharakteryzować badaną grupę pod względem wieku (ryc. 1), stażu pracy, wykształcenia, a druga — poznać opinie samych pielęgniarek dotyczące różnych aspektów związanych z kształceniem podyplomowym.

Badaniami ankietowymi objęto 95 pielęgniarek uczestniczących w różnych formach kształcenia podyplomowego. Cechą wspólną tej grupy był fakt, że są one pielęgniarkami biorącymi udział w szkoleniach odbywających się na terenie Nowego Sącza w latach 2007–2008. Badaną grupę stanowiły osoby uczestniczące w kształceniu specjalizacyjnym w zakresie pielęgniarstwa rodzinnego (17,9%), anestezjologii i intensywnej terapii (24,2%), w kursie kwalifikacyjnym z zakresu pielęgniarstwa rodzinnego (23,2%) oraz w kursie specjalistycznym z zakresu resuscytacji krążeniowo-oddechowej dla pielęgniarek i położnych (34,7%).

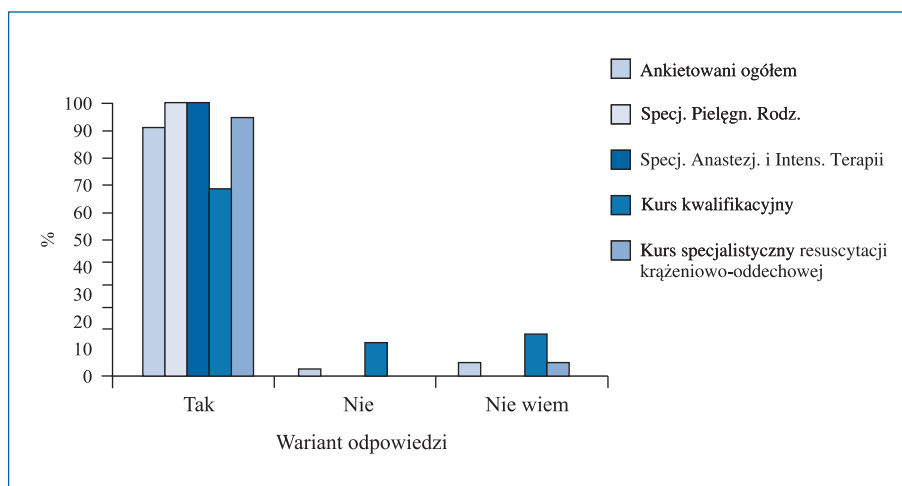
Grupa była wewnętrznie zróżnicowana: 98,9% stanowiły osoby w wieku 30–39 i 40–49 lat (po 43,1%), ze stażem zawodowym powyżej 20 lat (41,1%). Różnica dotyczyła także wykształcenia; 78,9% to osoby ze średnim wykształceniem medycznym, zaś tytuł magistra pielęgniarstwa posiadało 7,4% ankietowanych.

Wyniki

W badanej grupie 40 pielęgniarek uczestniczyło w szkoleniu specjalizacyjnym (w tym 17 z zakresu pielęgniarstwa rodzinnego oraz 23 z zakresu anestezjologii i intensywnej terapii). Biorąc pod uwagę staż pracy w zawodzie pielęgniarki, najliczniejszą grupę stanowi-

Rycina 1. Wiek badanych
Figure 1. Age of respondents

Rycina 2. Czy pielęgniarki powinny uczestniczyć w kształceniu podyplomowym
Figure 2. Should nurses participate in postgraduate programs

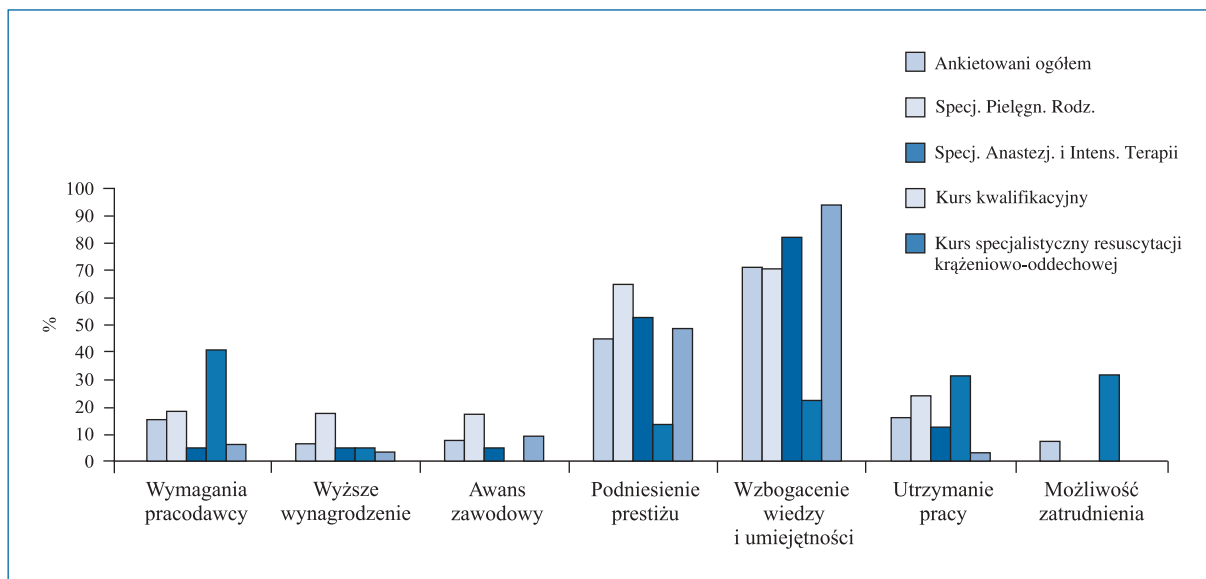
ły osoby ze stażem powyżej 20 lat (8 osób), a najmniej liczną — do 5 lat w zawodzie. Były to przeważnie osoby ze średnim wykształceniem. Zdecydowana większość respondentek mieściła się w przedziale wieku 30–49 lat. W kursie kwalifikacyjnym z zakresu pielęgniarstwa rodzinnego uczestniczyły 22 osoby. W tej grupie największy odsetek to osoby w wieku 40–49 lat (45,4 %), z wykształceniem średnim oraz ze stażem pracy w zawodzie 10–15 lat.

Na podstawie przeprowadzonych badań należy stwierdzić, że 90,5% ankietowanych wskazuje na konieczność uczestnictwa pielęgniarek w kształceniu podyplomowym. Takiego zdania są uczestniczki szkolenia specjalizacyjnego (100%), kursu specjalistycznego (93,95) oraz 2/3 uczestniczek kursu kwalifikacyjnego. W ostatniej grupie było 13,6% osób, które uważają, że pielęgniarki nie muszą podnosić swoich kwalifikacji

poprzez uczestnictwo w różnych typach kształcenia podyplomowego. Wśród uczestniczek kursu kwalifikacyjnego 18,2% nie miało własnego zdania na ten temat (ryc. 2).

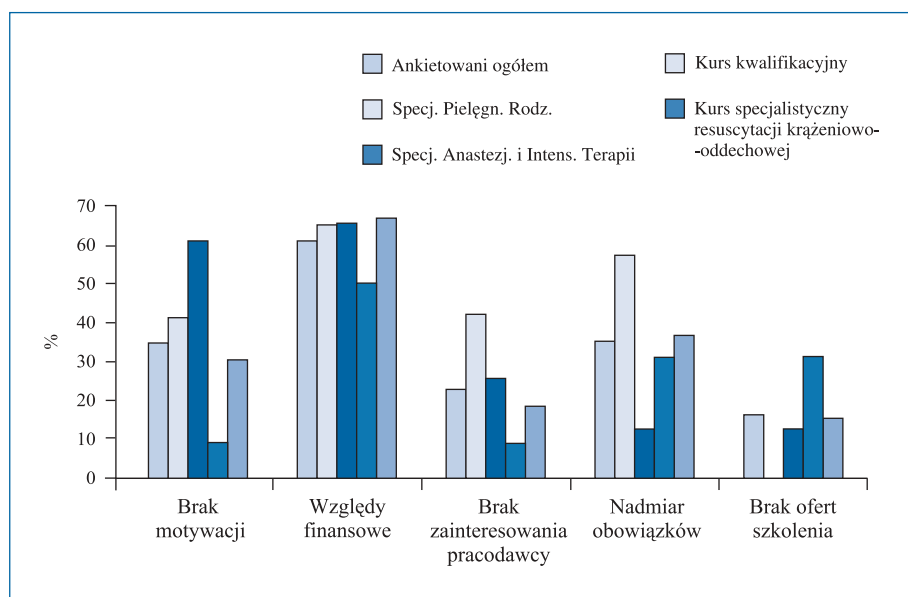
Osoby ankietowane zapytano także o ukończone formy kształcenia podyplomowego. Wyniki pokazują, że żadna z osób do tej pory nie uzyskała tytułu specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa. Ponad 1/3 respondentek ukończyła kursy specjalistyczne (35,5%) oraz kursy kwalifikacyjne (28,9%).

Dokładna analiza ankiet pozwoliła autorkom dokonać następującego spostrzeżenia: nie wszystkie pielęgniarki dostrzegają różnicę między kursami kwalifikacyjnymi i specjalistycznymi, czasem nawet nie wiedzą, jaką formę ukończyły, na przykład w ankiecie podano ukończenie kursu z zakresu wykonywania i interpretacji EKG dla pielęgniarek i położnych jako

Rycina 3. Powody uczestnictwa w doskonaleniu zawodowym

Figure 3. Reasons for in-service training participation

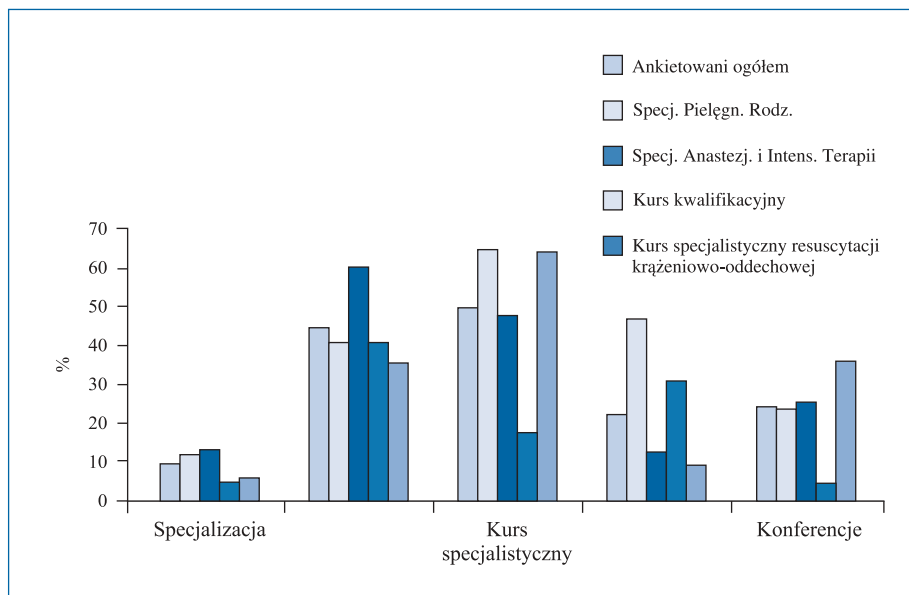

Rycina 4. Przeszkody w podjęciu doskonalenia zawodowego

Figure 4. Obstacles for in-service training participation

kursu dokształcającego, podczas gdy jest to kurs specjalistyczny. Analizie poddano powody, dla których pielęgniarki uczestniczą w kształceniu podyplomowym. Okazuje się, że na pierwszym miejscu wymieniają one możliwość wzbogacenia swojej wiedzy i umiejętności zawodowych (71,5%). Ten motyw jest najbardziej widoczny wśród uczestniczek kursu specjalistycznego z zakresu resuscytacji krążeniowo-od-

dechowej (93,9%), specjalizacji z zakresu anestezjologii i intensywnej terapii (82,6%). Na drugim miejscu wymieniano możliwość podniesienia prestiżu zawodowego (44,2%). Ten argument podawały przede wszystkim uczestniczki szkoleń specjalizacyjnych. Większość respondentek ma świadomość, że ukończenie jakiegokolwiek formy kształcenia podyplomowego nie wpłynie na ich wynagrodzenie i tylko 6,3% liczy

Rycina 5. Jakie formy doskonalenia cieszą się największą popularnością wśród pielęgniarek

Figure 5. What types of in-service training programmes are most popular among nursing staff

na poprawę swojej sytuacji finansowej. Najlichnieszą grupę, która wskazuje, że to wymagania pracodawcy i możliwość podjęcia pracy wpłynęły na ich decyzję o podniesieniu kwalifikacji zawodowych, stanowią pielęgniarki uczestniczące w specjalizacji i kursie kwalifikacyjnym z zakresu pielęgniarstwa rodzinnego. Prawdopodobnie wynika to z wymagań Narodowego Funduszu Zdrowia dotyczących odpowiednich kwalifikacji pielęgniarek rodzinnych zatrudnianych w publicznych i niepublicznych placówkach ochrony zdrowia. Szczegółowo przedstawia to rycina 3.

Kolejnym zagadnieniem zawartym w ankiecie były przeszkody utrudniające lub ograniczające możliwość uczestnictwa pielęgniarek w różnych kursach i szkoleniach. Na pierwszym miejscu wymieniano względy finansowe (62,1% ogółu ankietowanych), a na drugim miejscu brak motywacji do podejmowania doskonalenia zawodowego (34,8%). Pytanie dotyczące tego zagadnienia było sformułowane w sposób odnoszący się nie tylko do osoby ankietowanej, dlatego też odpowiedzi można traktować jako opinie szerszej grupy społeczności pielęgniarskiej (ryc. 4).

Jednym z ostatnich było pytanie dotyczące form doształcania, w których respondentki chciałyby uczestniczyć. Najczęściej wymieniano kursy specjalistyczne, które, jak można przypuszczać, cieszą się popularnością ze względu na krótki czas ich trwania, stosunkowo niski koszt uczestnictwa oraz uzyskanie kwalifikacji niezbędnych do wykonywania określonych czynności zawodowych przy realizacji świadczeń pielęgnacyjnych, leczniczych i rehabilitacyjnych. Zdecydowanie mniej

pielęgniarek wyrażało chęć uczestnictwa w szkoleniach specjalizacyjnych (ryc. 5).

Jest to spowodowane prawdopodobnie długim okresem ich trwania (2 lata), koniecznością dojazdów na zajęcia teoretyczne i stażowe do placówek oddalonych od miejsca zamieszkania, a także trudnym egzaminem państwowym kończącym szkolenie specjalizacyjne. Ważne jest również to, że dla wielu pielęgniarek ukończenie specjalizacji z zakresu pielęgniarstwa to tylko satysfakcja i sukces osobisty, które nie zawsze mają pokrycie w zakresie kompetencji czy gratyfikacjach finansowych.

Dyskusja

Analizując uzyskany materiał, wykazano, że zdecydowana większość pielęgniarek uważa kształcenie podyplomowe za istotny element doskonalenia zawodowego. Zmieniające się realia pracy polskiej pielęgniarki powodują, że jest ona zobligowana do stałego aktualizowania swojej wiedzy i doskonalenia umiejętności. Wynika to z Ustawy o zawodzie pielęgniarki i położnej, oczekiwań pacjentów, pracodawców i wymogów Unii Europejskiej. Bardzo często jest to także potrzeba osobista aktywnej zawodowo pielęgniarki, która troszczy się o wysoki poziom sprawowanej przez nią opieki pielęgniarskiej.

Wnioski

1. Zdecydowana większość pielęgniarek uważa, że pielęgniarki powinny uczestniczyć w kształceniu podyplomowym.

2. Formą, w której najchętniej uczestniczyłyby pielęgniarki, są kursy specjalistyczne i kwalifikacyjne.
3. Najczęściej podawanym powodem uczestnictwa w szkoleniach specjalizacyjnych jest chęć wzbogacenia swojej wiedzy i umiejętności.
4. Pielęgniarki uczestniczące w kursie kwalifikacyjnym i w specjalizacji w dziedzinie pielęgniarstwa rodzinnego jako jeden z powodów podają wymagania pracodawcy.
5. Powody, które utrudniają lub uniemożliwiają uczestnictwo w kształceniu podyplomowym to względy finansowe oraz brak motywacji.

Piśmiennictwo

1. Kachaniuk J., Kachaniuk H. Kształcenie podyplomowe pielęgniarek i położnych. Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowo-Szkoleniowej pt. Pielęgniarstwo — nowe szanse i nowe zagrożenia. Nowy Sącz 2002.
2. Nowik M. Wybrane zmiany w procesie kształcenia i doskonalenia zawodowego pielęgniarek. *Pielęgniarstwo XXI wieku*. 2005; 4 (13), 11–115.
3. Cisoń-Apanasewicz U. Kształcenie podyplomowe a szansa na samodzielność zawodową. Materiały z III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowo-Szkoleniowej pt. Samodzielność w pielęgniarstwie. Nowy Sącz 2005.
4. Marzec A., Andruszkiewicz A., Banaszkiewicz M., Idczak H. Motywy kształcenia podyplomowego pielęgniarek i położnych. *Pielęgniarstwo XXI wieku*. 2005; 3 (12), 131–137.
5. Wrońska I., Sztembis B. Jakość kształcenia podyplomowego pielęgniarek i położnych. Centrum Kształcenia Podyplomowego Pielęgniarek i Położnych. Warszawa 2001.
6. Ustawa o zawodzie pielęgniarki i położnej z dnia 22 maja 2003 roku o zmianie ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej. (Dz.U., nr 109, poz. 1029).